

دهانه چاه را در زمان کمی آب ۱۶/۵ متر و در زمان زیادی آب حدود ۱۰ متر دانسته است. وی همچنین توصیفاتى از نحوه استخراج آب با دلو، توسط ساقیان، آورده است.^۱ بلادى، از نویسندگان معاصر، در بازدید خود از این چاه دهانه آن را بزرگ و آب آن را پاکیزه و گوارا خوانده است. به گفته وی، آب این چاه زیاد است و با آن که از آب آن به عنوان هدیه به مکه و جدّه برده مى شود، هرگز دچار کمبود نمی گردد.^۲ (تصویر شماره ۱۹)

◀ منابع

اتحاف الوری: عمر بن محمد بن فهد (م. ۸۸۵ق.)، به کوشش عبدالکریم، مکه، جامعه ام القرى، ۱۴۰۸ق؛ تاریخ القويم: محمد طاهر الکردی، به کوشش عبدالملک بن عبدالله بن دهیش، بیروت، دار خضر، ۱۴۲۰ق؛ تاریخ خلیفة بن خیاط: خلیفة بن خیاط (م. ۲۴۰ق.)، به کوشش سهیل زکار، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۴ق؛ التنبیة و الاشراف: علی بن الحسین المسعودی (م. ۳۴۶ق.)، بیروت، دار الصعب، بی تا؛ حسن المحاضرة فی اخبار مصر و القاهرة: عبدالرحمن بن ابی بکر السیوطی (۸۴۹-۹۱۱ق.)، به کوشش خلیل المنصور، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ الرحلة الوریثانیة: حسین بن حمد الوریثانی (م. ۱۷۷۹م)، قاهره، مکتبة الثقافة الدینیة، ۱۴۲۹ق؛ سفرنامه سیف

الدوله: سلطان محمد سیف الدوله (قرن ۱۴ق.)، تهران، نشر نی، ۱۳۶۴ش؛ سفرنامه فرهاد میرزا (هدایة السبیل و کفایة الدلیل): فرهاد میرزا معتمد الدوله، تصحیح غلام رضا طباطبایی، تهران، علمی، ۱۳۶۶ش؛ سفرنامه میرزا محمد حسین فراهانی: محمد حسین فراهانی (قرن ۱۴ق.)، به کوشش گلزاری، تهران، فردوسی، ۱۳۶۲ش؛ الطبقات الکبری: محمد بن سعد (م. ۲۳۰ق.)، بیروت، دار الصادر، ۱۴۰۹ق؛ فرهنگ اعلام جغرافیایی: محمد محمد حسن شراب، ترجمه شیخی و نعمتی، تهران، مشعر، ۱۳۸۳ش؛ مرآة الحرمین: ابراهیم رفعت باشا (م. ۱۳۵۳ق.)، قم، المطبعة العلمیه، ۱۳۴۴ق؛ معجم البلدان: یاقوت بن عبدالله الحموی (م. ۶۲۶ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۹۹۵م؛ معجم المعالم الجغرافیة فی السیرة النبویه: عاتق بن غیث السبلادی (م. ۱۴۳۱ق.)، مکه، دار مکه، ۱۴۰۲ق؛ موسوعة مرآة الحرمین الشریفین: ایوب صبری باشا (م. ۱۲۹۰ق.)، القاهرة، دار الأفاق العربیة، ۱۴۲۴ق.

سید علی خیرخواه علوی

چاه جاسوم: از چاه‌های متبرک مدینه

چاه جاسوم از چاه‌های مدینه در حصار راتج (از حصارهای بنی جشم اوس در شمال مدینه که امروزه به مصانع شهرت دارد)^۳، کنار مسجد راتج^۴ و در باغ ابوالهیثم بن تیهان، از

۳. وفاء الوفاء، ج ۳، ص ۱۳۰؛ معالم المدینة المنوره، ج ۴، ص ۸۱.

۴. تاریخ المدینه، ج ۱، ص ۶۹.

۱. مرآة الحرمین، ج ۲، ص ۲۰۰.

۲. فرهنگ اعلام جغرافیایی، ص ۶۴.

مکتبه الملک فهد، ۱۴۱۹ق؛ الطبقات الكبرى: محمد بن سعد (م. ۲۳۰ق.)، به کوشش محمد عبدالقادر عطا، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۰ق؛ معالم المدینة المنوره: عبدالعزیز بن عبدالرحمن کعکی، بیروت، دار و مکتبه الهلال، ۱۴۱۹ق؛ موسوعة مرآة الحرمین الشریفین: ایوب صبری باشا (م. ۱۲۹۰ق.)، القاهرة، دار الأفاق العربیة، ۱۴۲۴ق؛ وفاء الوفاء باخبار دارالمصطفی: علی بن عبدالله السمهودی (م. ۹۱۱ق.)، به کوشش محمد محیی‌الدین عبدالحمید، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۲۰۰۶م.

قهرمان کرمی

چاه جَمَل: از چاه‌های متبرک اطراف مدینه

چاه جمل در ناحیه جُرف، در سه میلی (بیش از ۵ کیلومتر) شمال مدینه و در انتهای وادی عقیق، قرار داشت. این چاه را به جهت نام حفر کننده آن یا به دلیل آن که شتری در آن محل مرده بود، بدین نام خوانده‌اند.^۶ موقعیت مکانی این منطقه به سبب وجود چاه جمل در کنار چندین چاه دیگر و نیز مجاورت با وادی عقیق، محل مناسبی برای کشت و زرع بود؛^۷ به گونه‌ای که اهالی مدینه، کنار این چاه، اموالی داشتند.^۸

۶. معجم البلدان، ج ۲، ص ۱۱۲۸؛ سبل الهدی، ج ۷، ص ۲۲۵.

۷. المعالم الاثیریة، ص ۴۹، ۸۹.

۸. معجم البلدان، ج ۱، ص ۲۹۹؛ سبل الهدی، ج ۷، ص ۲۲۵.

صحابه پیامبر ﷺ قرار داشت.^۱ از این چاه که از آب سرد و گوارا برخوردار بود، با نام‌های جاسم و نیز چاه ابوالهثیم نیز یاد شده است.^۲ در گزارشی، پیامبر ﷺ پس از خواندن نماز در مسجد راتج، از آب این چاه نوشید.^۳ در گزارش دیگر، به نقل از هثیم بن نصر اسلمی، آن حضرت در یکی از روزهای گرم تابستان، در این باغ، مهمان ابوالهثیم شد. وی در این میهمانی از آب این چاه در شیر بز ریخت و پیامبر از آن نوشید و سپس از آن حضرت، در سایبان باغ خود، با انواع خرما پذیرایی کرد.^۴ امروزه اثری از این چاه وجود ندارد.^۵

◀ منابع

انساب الاشراف: احمد بن یحیی البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، تحقیق سهیل صادق زکار و ریاض زرکلی، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ تاریخ المدینة المنوره: عمر بن شبه النمیری (م. ۲۶۲ق.)، به کوشش فهیم محمد شلتوت، قم، دار الفکر، ۱۴۱۰ق؛ تاریخ معالم المدینة المنوره قدیماً و حدیثاً: احمد یاسین الخیاری (م. ۱۳۸۰ق.)، ریاض،

۱. انسب الاشراف، ج ۲، ص ۱۹۹؛ الطبقات، ج ۱، ص ۳۹۰؛ تاریخ

المدینه، ج ۱، ص ۶۹.

۲. انسب الاشراف، ج ۲، ص ۱۹۹؛ تاریخ معالم المدینه، ص ۲۷۷.

۳. تاریخ المدینه، ج ۱، ص ۶۹.

۴. انسب الاشراف، ج ۲، ص ۱۹۹-۲۰۰؛ تاریخ المدینه، ج ۱،

ص ۶۹.

۵. موسوعة مرآة الحرمین، ج ۴، ص ۷۷۸.